

7. Kotva liturgie

Na tuto riskantní cestu bychom se mohli pustit mnohem snáze, kdybychom nepoztráceli klasickou logiku křesťanské liturgie. Nejde mi o komže a o baroko, ale o to, aby byly bohoslužby svátkem, při kterém si účastníci připomenou a navzájem dosvědčí základní východiska své naděje, svátkem, při kterém se účastníci vůbec dostanou ke slovu (viz 8). Různé contemporary worship anglosaského světa bývají plytké a kýčovitě. Naproti tomu liturgie ve své po staletí zrající struktuře a uchopená s poučnou kreativitou může všem účastníkům dát zakusit a aktivně se připojit k základním východiskům křesťanství. Je nezbytnou „objektivní“ protiváhou prezentního, existenciálního zacílení bohoslužeb. (viz 5 a 6)

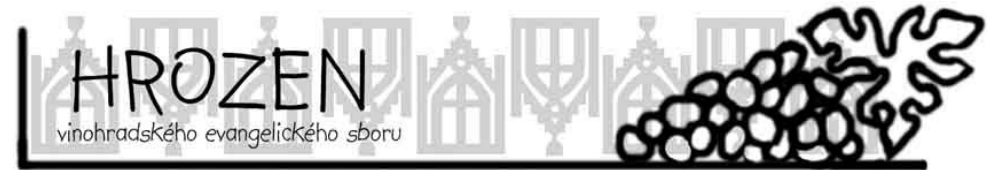
8. Klerikální model – nebo farář jako náповěda?

Hrdě přiznávaná ztráta duchovního života v ČCE („nejde nám přece o nějaké foukání si na dušičku“, k tomu viz 5) a v důsledku toho i opuštění představy farářů jako především duchovních autorit, a ovšem také čerstvý manýr všeobecné nechuti k jakýmkoli autoritativním postojům a funkcím, to vše je paradoxním (ale při bližším pohledu logickým) rubem rozbujelého a všudypřítomného farářského klerikalismu, skupinového sebevědomí správňácké party

těch pravých insiderů, kteří jsou již svou volbou profese povoláni k tomu, aby zajistili všestranný provoz církve. Monologická kázání odpovídající na otázky, které si nikdo z přítomných neklade; gerojské příběhy o létech na fakultě a o zápasech s tajemníky, jako by v 50.–80. letech v církvi neexistovali laici; hýčkaný sebestředný farář jako lidmi nepochopeného místního intelektuála; mýtizace farářské práce a nechuť k jakékoli kvantifikaci a rozpravě o její efektivitě (přiměřenosti vynaložených nákladů a dosažených cílů), to vše jsou podoby a projevy naší farářské sebestřednosti. Ta nám nesevědí, dělá z nás vztahové tloušťky, ochráněné rolí ve stále se zmenšujícím ghettu před běžnou náročností vztahů.

Jako alternativu chci nabídnout obraz sboru jako divadelního představení. Nikoli takového, kde by sbor v hledišti pozoroval farářův výkon. V hledišti se v tomto obrazu tísní dvě nesourodé kategorie: „tento svět“ a Hospodin. Na jevišti hraje svou roli sbor jako celek. A kde je farář? Ten je skryt v kukani pro náповědu, takřka neviditelný. Perfektně zná hru i herce. Aktuálně, během hry, herce vede. Ale hlediště o něm neví – ani nemá vědět. Jeho úkolem je napomáhat jednotlivým hercům, aby co nejlépe odehráli každý právě svou vlastní roli.

Petr Sláma
slama@etf.cuni.cz

Číslo zvláštní/leden 2010 <http://vinohrady.evangnet.cz/hrozen>

Toto zvláštní vydání vinohradského Hroznu bylo sestaveno z úvodních příspěvků k panelové diskusi na téma „Krise ČCE? Rozhovor k nedávné diskusi“, kde diskuzí je míněna debata, která proběhla na www.evangnet.cz nad článkem z pera Tomáše Molnára. Samotné povidání ve Vinohradském sboru bylo určeno na neděli 24. ledna 2010.

Pro účel tohoto setkání, bylo téma zúženo tímto zadáním: příspěvky by měly obsahovat názor, zda řečník po-

važuje současnou situaci v ČCE za krizovou, v případě že ano, tak také nastínit možného řešení. Pro účely debaty byl termín krize zúžen následovně: pro tuto diskusi by krize měla být „stavem, který není slučitelný s dlouhodobou existencí té světské součásti církve Kristovy, která zde od roku 1918 existuje pod názvem Českobratrská církev evangelická“. Příspěvky jsou řazeny podle abecedního pořádku jmen autorů.

mch

Krise v církvi?

Pokud se krize definuje jako stav, který není slučitelný s dlouhodobou existencí ČCE, jak to bylo označeno v úvahách o tématu, ČCE v krizi není. To by znamenalo říci – tato církev nemá budoucnost; jestli se nestane zázrak, zanikne. Té skepse, však já, spíše skeptik, nemám.

Naše církve má své problémy, rozmanité a různě velké, ale v krizi je patrně tu a tam místní společenství, sbory, v krizi jsou možná některé formy církevního života, ale ne církve jako taková.

Kde vidím hlavní problémy:

1. *Strnulé formy života církve, společných aktivit a do určité míry i bohoslužeb.* Za poslední generaci se prakticky totálně změnila společnost – ale nikoli ČCE. Změnilo se sice i v církvi leccos, ale zdá se mi, že častěji se vede zápas o to, aby se zachovalo to, co fungovalo dříve. Formy, které byly přiměřené před padesáti či dvaceti lety (a tady se bolševikům dost povedlo zastavit čas – leccos zůstalo od 50. let prakticky beze změn), dnes však vyhovují jen těm, kdo je dobře

znají, kdo v nich žili většinu života – generace mých dětí, tedy od třiceti níž, má docela jiný svět, než jsme měli my. A chtějí a budou chtít mít i jinou církev.

2. *Minimální reakce na změněnou strukturu společnosti.* Už za komunistů se skoro rozpadla tradiční struktura venkova, což byla bašta tolerančního evangelictví. Podle sociologů byli oporou církve, a to i v materiálním smyslu, lidé z venkova. Venkov se vytlidnil, lidé odešli do měst, teď se dramaticky změnila i podoba průmyslové mapy Čech a Moravy – došlo a dochází k masivní migraci, přesunům obyvatelstva. Tradiční struktura sborů nebude udržitelná. To, že sbory vznikají a zanikají, je přirozený proces, kterému se církev pochopitelně zuby nehty bránila po celou dobu komunistického režimu, protože to by znamenalo zánik sborů bez náhrady. Teď však bude nutno se naučit, že zrušit sbor není tragédie a selhání zvěstovatelské služby. Sbory budou vznikat a zanikat.

3. *Odmítnutí změny myšlení (mentality).* Od šedesátých let se změnila nejen struktura společnosti, ale také způsob myšlení a prožívání mezilidských vztahů, uspořádání hodnot a způsob vyjadřování. Zlomila se staletá vláda rozumu jako nejvyššího nepochybného argumentu, mnohem větší důraz se klade na city a prožívání. Tady si myslím, že troskotá například tradiční tvar biblických ho-

din, který je vlastně vyučováním, výkladem, oslovujícím pouze rozum.

Týká se to však i forem rodiny, partnerského soužití, věcí, o kterých se nesmělo mluvit. O spoustě věcí se prostě mluví, otevřeně až nestydatě. Rozvody, rozvraty rodin, soužití mladých i starých bez sňatku, násilí v rodině, prostituce, drogy a spousta dalšího. Nemá smysl se pohoršovat – je potřeba najít prostor, jak o nich mluvit otevřeně, a přitom cudně. A hlavně, začlenit všední, osobní a rodinný život do našeho křesťanství.

4. *Ochuzená podoba společenství.* Myslím, že se tlakem na omezení církve na kostely až tragicky rozdělilo soukromé od křesťanského. Do křesťanského patří bohoslužby a církevní věci, snad ještě duchovní věci, ale problémy v práci, rodině, příbuzenstvu, osobní průšvihy, to je věc soukromá, to do církve netahejme. To přece nejde, to, co se děje v mé rodině, v mém životě, patří do života mého sboru a ovlivňuje jej to, nemohu to oddělit. Představa, že moje soukromí je jen moje věc a sbor je věc jiná, vyprazdňuje a ničí společenství církve.

Pokládám to za závažné problémy, ale ne kritické. Jednak to neplatí plošně a obecně, leckde se tyto věci daří zvládat a nacházet řešení, jednak je tu určitě i něco, co jsem sice nepopsal, ale co vytváří církev i tam, kde by to člověk nečekal – takže pořád je

gii i jednotlivé formy sborového života (podobu bohoslužeb, formy setkávání během týdne, formy pastorační, katecheze a diakonie dovnitř sboru i navenek, vztah k obci) s otázkou, zda nás samotné přidržují při tom podstatném (viz 1.) a zda to podstatné také navenek komunikují.

4. Prožít proměňující přítomnost Božího království

Inventuru výrazových prostředků ČCE bych začal při bohoslužbách, kdy se církev děje výslovně a záměrně. Smysl bohoslužeb vidím na třech stupních: Vůči Pánu Bohu mají být především oslavou. Vůči světu okolo znamením jinakosti Božího království. Pro účastníky bohoslužeb mají být bohoslužby příležitostí proměňující přítomnost Božího království prožít a vstoupit do ní.

5. Vztít vážně přítomný čas

Tomu je však podoba našich bohoslužeb na hony vzdálená. Souvisí to, řekl bych, s pojetím času: s onou historizující mentalitou ČCE, tu a tam jistě vyvažovanou deklarativní eschatologií, vždy ale takovou, že nás bezpečně ochrání před přítomností. Pozoruj, že v ČCE více než v jiných církvích nebereme vážně čas přítomný ani v něm sebe samy před Boží tváří. Tématem sborových aktivit je jen výjimečně duchovní život, tedy že a jak jdeme před Boží tváří. V neděli dopoledne neočekáváme, že by po nás, konkrétní shromážděné skupině lidí,

mohl Pán Bůh něco chtít – a vydáváme to za pokoru. Vymizela svědectví, místo pro sdílení se o dilemata, zklamání i radosti spojené s konkrétním hledáním Boží vůle. O takových bohoslužbách si pak musíme nechat líbit (nejen) od teenagerů jejich: Je to o ničem.

6. Písmo a tradice interpretují naši přítomnost

Kázání chápu jako souslednost tří kroků: a) expozice biblického čtení (příběh, žalm, přikázání), b) abstrakce, zobecnění vztahové konstelace, kterou dané čtení sugeruje; tehle krok ale může zůstat pouze ve farrářových přípravách. Oba kroky jsou nezbytné pro třetí krok, totiž, c) predikaci v úzkém slova smyslu, tedy riskantně konkrétní (prorocké) vztahování přečteného k životním souřadnicím sboru, jednotlivců i k životu necírkevní společnosti. Nás v kostele přítomných 15–100, rozhádaný Nesnídal s Večeřalovou, dnes už poněkolkáté kvůli rakovině chybějící Šmíd, my jako staršovstvo uvažující, jak s penězi, my všichni žijící v této čtvrti, právě my máme být kázáním přesazeni do dramatu Bible, jehož zatím poslední dějství se právě odehrává v Praze / v Brně / Trutnově nebo Brandýse?. Věřím, že tato konkrétnost (ne kázání o ní!) by otevřela prostor konkrétním svědectvím, přimluvám, zpovědím účastníků, akcím pomoci apod. Sbor by se začal pohybovat odněkud někam.

vybavená. Má odvalu k prošlapávání cest a experimentům.

ČCE odmítla jako snad zatím jediná i organizace v ČR přijmout jako dar peníze, jejichž původem je provozování hazardu. Upozornila tím na sebe pozitivně a dala dobrý příklad.

ČCE je politicky nevyhraněná, pro žádnou politickou stranu neagituje zjevně ani nenápadně, uplatňování politického vkusu ponechává na

Krise ČCE

1. Předjímka jeho království

Církev obecnou chápu jako tu část Božího lidu, kterou si ke svému lidu Izraele (o čemž svědčí SZ) vystoupením Ježíše Krista (o čemž svědčí NZ) ze všech národů světa přibral a ve světě udržuje Hospodin. Přibral si ji, aby byla předjímkou jeho království a pozvánkou k němu. Tedy: aby v ostrůvcích svých sborů z moci Ducha svatého už nyní žila ve stylu nového věku, který v nich ale zatím substituuje jen partyzánsky, jako hmatatelná alternativa zdánlivě nezvratným pořádkům tohoto věku.

2. ČCE jako mezistupeň mezi Církví a sborem

ČCE (a kterákoli jiná „jednota“ Církve obecné) představuje kulturně podmíněný mezistupeň mezi Církví a mezi sborem jako konkrétním místním ztělesněním této Církve. Své rela-

osobním rozhodování svých členů.

Do církve přicházejí noví lidé bez evangelických či jinak církevních kořenů. Neúplné rodiny nacházejí ve sborech vlídné a porozumivé prostředí.

ČCE je ekumenicky vstřícná, nevyvyšuje se nad jiné církve a ráda s nimi spolupracuje – vytratilo se bojovné antikatolictví.

Miloš Rejchrt

tivní oprávnění má každý takový mezistupeň proto, že se v něm dostávají ke slovu místně a dějinně podmíněné zkušenosti jednotlivých částí Církve, společné více sborům. Toto oprávnění má ale taková jednota vždy právě jen do té míry, do jaké uprostraňuje a pomáhá na konkrétním místě v konkrétním sboru realizovat svou účast na Církvi v jejím původním určení (viz 1).

3. Inventura výrazových prostředků

Budoucnost Církve je věcí eschatologickou, záleží na Pánu Bohu. Budoucnost ČCE ale záleží na tom, jestli svými konkrétními projevy naplňuje úkol Církve být uprostřed své kultury předjímkou Božího království a pozvánkou k němu. A zde myslím, že náležitě potřebujeme inventuru výrazových prostředků ČCE: potěžkat teolo-

tu naděje.

Co si myslím, že je užitečné a pomáhá?

1. Formy – je tu snaha o liturgické oživení (ale pozor, forma nic nezachrání, nemá-li živý obsah), určitě je potřeba hledat, jak uchopit věci nově, jak to udělat, aby bible nemluvila jen k rozumu a znalostem, ale aby zaútočila na city a chytla za srdce – a že to umí, o tom není pochyb.

Nad snahami o větší společenský život ve sboru bych se nepohoršoval, naopak, ať je jasné, že křesťan není jen zadumaný návštěvník kostela.

2. Změna struktury. To je citlivá věc, myslím si, že tady by měly fungovat senioráty. Společně zvážít, co je v našem obvodu důležité, zásadní, co stojí za podporu a kolik toho zvládneme, kde třeba opravdu sbor zavřít, aby se jinde mohlo začít nově pracovat (misijní místa – zatím dost krotký pokus, někdy spíš údržba než misie). A nebát se přitom užít sociology a odborníky ze společenských věd, spolupracovat ekumenicky. Lepší šest žijících sborů než dvanáct skomírajících.

3. Změna myšlení. To je asi nejcitlivější věc, hledat způsob, jak postihnout podstatu a neztroskotat na povrchních dojmech. Proč nemá mladá generace důvěru k instituci man-

želství, máme mít na faráře a farářky přísnější metr než na sebe, je větší přestupek sprostě mluvit nebo sprostě jednat, má prostitutka šanci, kdyby mezi nás přišla a chtěla se stát evangeličkou. . .

4. Společenství. Tady si myslím, že nám dělá obrovskou službu Diakonie – vytváří společenství služby. Připomíná nám, proč tu vůbec jsme – ne proto, aby nám bylo dobře v našem malém světě, abychom tu a tam někoho získali, kdo bude učit nedělníku nebo doprovázet v kostele, ale abychom svědčili o tom, který miluje a zachraňuje, a to prakticky. Už kdysi skoro dávno jsem řekl, že vidím ideální sbor budoucnosti jako jakýsi otevřený klášter: společenství bohoslužby, každodenního života (nějaké ty byty), práce (třeba chráněná dílna, nebo pečovatelská služba?), zábavy (sport, kultura). Centrum, kde se pořád něco děje a každý si najde svou službu – nejen sborová sestra, kostelník a varhaník, ale třeba kroužek vaření, turistiky, nebo péče o budovy či o zahradu. . .

Spousta z toho leckde funguje – a zpravidla to funguje tím lépe, čím méně myslíme na přežití a více na to, co lidé vedle nás a kolem nás potřebují.

J. Halama

Krise církve?

Otázky ekonomické

Naše církve si za dlouhou řadu uplynulých let zvykla na poměrně vysokou životní úroveň, zajištěnou nejen ze zákona, ale i štědrostí mnohých zahraničních přátel, povšechnou přejností úřadu a (bohužel) i celkovou lhostejností našeho okolí.

Některé nedávné neúspěchy církevních jednání o vztahu církve, státu i veřejnosti (ale nakonec i postoje formulované Lisabonskou smlouvou) však naznačují, že situace se může změnit a vyvolat problémy, na které nejsme připraveni. Nejsme totiž a hned tak nebudeme schopni zajistit si navyklý život církve z vlastních prostředků, ať již těmi prostředky myslíme běžnou obětavost členů a příznivců („salár“), kapitálový majetek nebo blíže zatím neujasněný restituční podíl, který je navíc ekonomicky i mravně sporný. Naši církvi je tedy alternativně předurčeno nalézt si další živitele, radikálně změnit způsob existování i způsob zbožnosti, anebo v krajním případě riskovat podstatné omezení vnější existence až i fyzický zánik.

Zdůrazňuji přitom, že řešení zřejmě přesahuje pouhý běžný rámec **ekonomický**, tedy například prosté zvýšení stávajícího dnes dob-

rovolného saláru a sbírek nebo lepší uložení kapitálových aktiv.

Nezbytná budou opatření **organizační**, dotýkající se počtu a rozmístění samostatných sborů a jejich ob- sazování, výkonu služby, počtů a vzdělávání duchovních, metod práce, charity a sociální práce, využití objektů i otázky správy, řízení a prezentace sborů, seniorátů a církve jako celku.

Naši **mravnosti i praktického vyznávání** dotkne se především otázka vzájemného sdílení a přerozdělování nerovnoměrně dnes rozděleného výnosového majetku.

Vyloženě **teologickými** stanou se zejména otázky poslání a úlohy církve, jejího vnějšího působení a v neposlední řadě i vstřícné přijetí nové situace jako nové příležitosti a kladného podnětu.

Domnívám se, že jde o problém, před kterým by bylo chybou zavírat oči, ale který je nutno přijmout, důkladně analyzovat a řešit, a proto o něm také široce mluvit a nahlas přemýšlet. A právě proto, že jde o otázky, které mohou být i velmi bolestivé, dělejme to pokud možno včas, přejně a s rozvahou.

Ilja Herold

dávno jsem se dočetl v denním tisku, že nastala mléčná krize; její skutková podstata spočívá v tom, že v Česku je příliš mnoho krav či že příliš mnoho dojí, a neprodejně mléko se pak musí vylévat na pole). Sama výpověď, že ČCE je v *krizi*, tedy má vypovídací hodnotu nízkou.

Osobně trvám na tom, že ČCE je v hluboké *krizi*, ovšem rozumím zde tomuto slovu jako soudu, jemuž je i ČCE jako částka církve obecně vystavena v rámci obecného soudu živých i mrtvých (Žd.9,27). Jak tento soud dopadne, nevím.

Vím však, že vícero jevů a trendů, které v ČCE pozoruji nebo i prožívám, ba i spolupůsobím, vnímám jako jevy a trendy nedobré a deprimující. Jiné (příznačné je, že jich dokáží vyjmenovat méně než těch prvních) jako nadějně a povzbudivé. Vím také, že narůstající míra skepse vůči tomu, co se děje dnes, ve srovnání s tím, co se dělo, když jsme byli mladí a stříbrné větry vály, bývá průvodním jevem stárnutí. Však mlád již dlouho nejsem a nelituji toho.

Trendy a jevy negativní:

Církve se umenšuje, členů ubývá. Existují sbory, kde se účast na bohoslužbách a na sborovém dění zvýšila. Jsou však výjimkou, pravidlem je umenšování.

Ubývá sborů, kde se systematicky pracuje s dětmi (náboženství, konfirmační cvičení) a i v těchto sborech, kde se dětem věnují, dětí ubývá.

Ubývá sborů, kde se shromažďuje mládež. Ubývá mládeže.

Ubývá členů, kteří jsou ochotni práci pro církev přijmout jako své povolání a ožet vyšší plat jinde (těžko se shánějí kompetentní pracovníci do ÚCK).

Životní styl evangelíků nemá ambici nepřizpůsobovat se věku tomuto a žít alternativně. Např. přestává být normou manželství věrné a trvalé. Rozpadají se i farářské rodiny, a to nebývalou měrou. Stává se přijatelným konkubinát, plazení dětí mimo manželství, a to i v případě farářů (o rozvodovosti nemluvě). Přípomínka nutné kázně a určité vzorovosti farářských rodin bývá odmítnuta jako projev zákonictví.

Úkony zbožnosti (modlitba, čtení Písma) už skoro vůbec neprovozujeme doma, ale jenom při shromážděních církve.

Teologicky už nehlásáme Boží soud (jedinou skutečnou krizi hodnou toho jména) nad hříchem, ale lacinou milost.

Nehledáme nejprve Boží království a jeho spravedlnost, v důvěře, že ostatní nám bude přidáno – místo toho hledáme přes šikovné fundraisery nějaký šikovný sponzoring. Ve vztahu k vlastnímu financování začíná být církev k nerozeznání od jiných neziskovek.

Trendy a jevy pozitivní:

Mladá kazatelská generace má solidní teologické vzdělání, je jazykově

Kvalita kazatelů ČCE – mohu posoudit jen podle toho, co pozoruji každoročně při závěrečných rozhovorech na SR s absolventy vikariátu: jsou skvělí, chorobný introvert se, pravda, tak jednou za dva roky vyskytne (a výjimečně máme i sílu jej odkázat); extroverze pak není diagnóza a extroverti snad tolik škody nenadělají, bývají aspoň pilní.

Kvalita přípravy na ETF – viz výše, vím ovšem, a vikářští abiturienti na to poukazují, že s přípravou pro život na sboru je to slabší. Ostatně, jak to, že do této debaty, ani právě na toto ani na žádné vážné teologické téma, nezasáhl nikdo z učitelů ETF?

Soumrak písmáctví (souvisí s rolí laiků, viz výše, laický apoštolát), povážlivě poklesnuvší zájem o biblické hodiny; nebude to asi souviset s tím, čteme-li z Bible Kralické nebo z ČEP (šifra x příběh, T. Molnár).

Soumrak demografické statistiky a s tím souvisící velice obtížná otázka evangelizace a misie. Ojediněle (jen jednou, M. Grombiřík) jsem znamenala podle mého mínění nejvyšší legitimní úvahu o tom, zda je v pořádku nechávat církve stát jako kolos na hliněných nohou na půdorysu

tradičních tolerančních venkovských sborů (jinde v diskusi se to objevuje jako úvaha o nárocích personálního fondu na početně slabé a chudé sbory – je to totéž?).

Mluvila jsem o textu Tomáše Molnára i o tom, co se ozývalo v diskusi, s několika evangelíky z brněnských sborů. Většinou krizi nevidí. Pokud krizi vidí, uvádějí některé z důvodů, jež v textech zazněly (často zde ještě nezmíněný morální habitus kazatelů), ale také důvody jiné, např. opouštění toleranční evangelické přísnosti, manažerskou neschopnost církve v hlavě i v údech, a, což mám za podstatné, environmentální aspekt: ti, kteří se domnívají, že celé tradiční křesťanství (zdaleka nikoli jen ČCE) vezme za své, pokud nevezme na vědomí zodpovědnost za stvoření a kosmický aspekt naší víry, očekávají (marně?), že právě toto by mělo být hlášáno velmi důrazně z našich kazatelen. Zajímavé a obávám se, že příznačné je, že jsem se s tímto apelem v celé diskusi na Evangnetu setkala pouze jednou, a to i v jinak celkově sympatickém příspěvku laika Tomáše Němce, žel a kupodivu bez jediného ohlasu.

Jana Nechutová

ČCE v krizi

Slovo *krize* nabývá významů podle toho, v jakých souvislostech se pou-

žívá. V poslední době se tímto slovem označuje kdejaká nesnáz (např. ne-

Malý klíč

Mám za to, že vše podstatné ke krizi církve bylo z mé strany již řečeno ve dvou článcích na Evangnetu, a tak zde jen téměř heslovitě. Nemyslím si, že by diskuze musela být o tom, zda církve v krizi jest či není, ale vím i o těch, kdo konstatování krize odmítají jako zásadně mylné a poukazují na úsilí mnoha lidí a odvalu mnoha lidí z ČCE. Beru tyto hlasy vážně a zpytuji stále, zda moje hodnocení není mylné. Přesto zůstává faktem: na příliš mnoha místech ČCE ztrácí, stává se zcela marginální a pomíjitelnou záležitostí, přibývá sborů a dokonce celých oblastí, kde ČCE jako by končí, nic neříká a nemá sílu cokoliv říkat. Nejde přitom jen o vesnické sbory, z nichž se lidé prostě odstěhovali do měst – ani to ovšem není zcela pravda – ale také o městské sbory, a to především v městech menších. ČCE v nich prokazuje často ohromující impotenci. Tak se stává, že sbory ještě existují, ale mají základní problém s dostatečným počtem lidí pro staršovstvo, vykonáváním základních funkcí sboru včetně financí, o jakémkoli působení vně nelze vůbec uvažovat, pokusy o oživení se setkávají spíše s pasivní rezistencí, byt faráře se za úplatu pronajímá Ukrajincům, z farské zahrady je zahrádkářská kolonie reliktvů sboru. Nejobecněji myslím platí, že ČCE se již po léta nechá

okrádat o vlastní témata – netraktovala je, nechala je ležet, a tak se jich chápou „nepraví“, často proto, aby si z nich udělali jen reklamu. Je to s tím našim opouštěním těchto věcí a s jejich uchopováním asi tak, jako kdyby voják odhodil samopal a našlo jej malé dítě. Je to pak směšné a nebezpečné. Jeví se mi to tak, že duch sborů se namnoze proměnil a vyprázdnil: poptávka je po volnočasových aktivitách a pohodě. Písmáctví téměř neexistuje. Je to poptávka, které faráři někdy dostojí (je ovšem otázka, zda jde o teologii, tedy nejvlastnější funkci faráře), někdy nedostojí, přičemž se zas naopak můžeme ptát na jejich pastorační schopnosti či neschopnosti. Ne zcela výjimečně dochází ke zneužití farářských výhod. Ve snaze vyhnout se konfliktu bývají kázání spíše chlácholivá – zavánějí známou „lacinou milostí“. Úroveň farářstva značně kolísavá – nejen odborná, ale snad především mravní. Členstvo pasivní, spíše jen vzorek společnosti se všemi lidskými problémy a pády a politickými nevěřitelnostmi. Obětavost chladná až vlašná – velmi ztuhla se daří prosazovat obětavost vyhlášenou synodem – finance sborů stojí na několika málo jednotlivcích, a to spíše ještě těch, kdo do církve přicházejí. Více než pravdu žádají pohodu. Účast na bohosluž-

bách kolísavá – příchod na ně je jaksi soukromou věcí každého. O dalších tradičních aktivitách sboru nemluvě. Společnost odmítavá až nepřátelská. Předpoklad J. L. Hromádky, že ateistická společnost (teď bez ohledu na politické uspořádání) ve chvíli morálního vakua a pádu se začne ohlížet sama o sobě po svých kořenech, se ukazuje jako mylná – slepec, který neví o světle, žádné světlo nehledá. Jako nejmarkantnější příklad krize ČCE vnímám bezostyšné připojení ČCE k restitučním nárokům ŘK a dalších křesťanských církví v zemi a nakonec odmítnutí synodu hlouběji se o věci bavit. Je to zvláštní fascinace něčím, co jsme nikdy neměli, nemáme a mít nebudeme, a přesto se tím necháme určovat a říkáme k tomu své ano. První krok nápravy vnímám v odmítnutí být dále účastnými na celé šarádě „vy-

K té krizi

Vyzvána, abych vyjádřila právě svůj názor na existenci nebo neexistenci mezní krize zcela konkrétní církevní instituce, nejprve ukázněně odpovídám: soudím, že ČCE v takovéto krizi není. V této církvi se zvěstuje Boží slovo a slouží se svátostmi, a to podle mého mínění tak, že pozorně naslouchající evangelický laik neodchází z bohoslužeb s prázdnou.

rovnání“, jakkoli je věc v současnosti politicky mimo hru. Nebavíme se ještě vůbec o žádné odluce, jak se mylně někteří domnívají, ačkoli je zřejmé, že konec těchto časů, kdy stát v omezené výši přispívá na platy farářů, je na dohled, a to s plnou registrací „nových“ náboženských skupin. Další kroky, domnívám se, se dostaví samy a budou to kroky v tom nejlepším slova smyslu duchovní a vyznavačské. J. Hoblík položil otázku, k čemu je ČCE dobrá. Myslím, že jako jediná zřetelně nese dědictví reformace, a to dědictví spjaté s tímto divným národem. Byla by tak schopna rozechvět zatím tichou nejhlubší strunu lidství obyvatel země. Má k tomu i odpovídající tradici zkoumání Písem. Ale neučiní-li to, pak to – snad – bude dělat někdo jiný. Ale běda nám ...

Tomáš Molnár

(Možná mám jen z pekla štěstí, mohu ale říci, že jsem za tu dobu, co tak různé sbory navštěvuji, slyšela jen jedno jediné slabé kázání.)

Jaroslav Vokoun v diskusi k výzvě Tomáše Molnára praví k „pastorační strategii“, ale lze to vzít i jako odpověď na celou kauzu krize (dovoluje to i kontext příslušného Vokounova odstavce): „Pokud jsem měl já nějakou

pastorační strategii, dala by se formulovat asi takto: Dělat něco, čemu by Pán Bůh mohl požehnat. Připravit kázání, víno, chléb a prosit jej, aby je použil.“

Jenže: připravit kázání a zacházet se svátostmi lze velmi různě, a právě v názorech na tuto různost, na možnosti, na nešvary a všemožná doporučení, jak na to, se zmítá diskuse, již materiál Tomáše Molnára vyvolal. Mám z ní dojem, že faráři mají špatné svědomí; je to spíš „zranitelné svědomí“ (raději do toho nezapletu 1 Tm 4,2!), což je myslím v zásadě dobrá poloha ducha. Může však vést k tomu, na co v diskusi upozorňuje Jan Jun (ale nikdo s ním jaksi nechtěl souhlasit), když mluví o herezi mravního idealismu a o následcích přehnaných očekávání a nereálných snah. Jinak řečeno jde o maximalismus či perfekcionismus. Tolik u kazatelů. Pokud se v diskusi k Molnárovi textu ozvali evangeličtí laikové, mluvili spíše o tom dobrém, co se v ČCE děje.

Ač k nim patřím a sdílím jejich pozitivní vidění, považuji za správné se k věci vyslovit: soudím, že bylo-li jednou řečeno to, co řečeno bylo, bylo by nezodpovědné se tím nezabývat; jednak pro závažnost kauzy samotné, jednak proto, že ve výchozím textu i v diskusi bylo řečeno mnohé, s čím se dá a s čím by se mělo pracovat. Toho zde podávám neúplný, možná spíše namátkový výčet, v některých přípa-

dech spolu s náznakem svého stanoviska:

Polarita evangelického racionalismu a důrazu na slovo na straně jedné a pietistické touhy po mystické cestě na straně druhé (cosi jako přímý zkušenostní dotyk posvátna); myslím, že tohle je z toho, co v diskusi zaznělo, pro příští cesty ČCE vůbec to nejdůležitější: s rozpaky a vlastně i rozhněvaně pozorují ve farářských projevech v diskusi pokusy zlehčit důraz na slovo („řečnění“), rodinné stříbro reformačních církví; obraz přesvědčivé jeptišky, která si odepřela, a tím vydá svědectví za mnoho našich slov, slov a slov (Petr Sláma), je sice působivý, ale my prostě jeptišky nemáme, máme zato dobré kazatele, dobrou exegezi – a vůbec, vždyť ČCE na tom není špatně se svou teologií.

Liturgie – jsem přesvědčena, že je a bude dobré uvažovat o jejích možnostech a pokoušet se o ně v bohoslužebné praxi; v úvodu jsem se odvolala na funkci církve sloužit svátostmi a naznačila, že to lze také činit různě. Není náhodou důležitá i věc, o níž diskuse nezavadila, totiž jak často (a jak vůbec) se v našich sborech VP slaví? Nebo to problém či aktuální problém není?

Spolupráce kazatele a laiků, přinejmenším staršovstva (ještě více přinejmenším kurátora), čili jak to máme s tím presbyterně-synodním zřízením.